

Legalizacija Drog - Nujnost in Nemožnost*

Na znanosti utemeljena politika do drog

Sodobna politika do drog je znanstvena politika, politika, ki jo legitimira znanost. Pri vzročno posledičnem modelu znanosti je treba odkriti vzrok, da bi lahko odpravili posledico, in največji dosežek takšnega pristopa je usmeritev v odpravljanje vzrokov namesto posledic, v preventivo namesto v kurativo. Zato se tudi spopad na znanosti temelječe politike z drogami začneja z odkrivanjem vzrokov, ki se običajno sklene z ugotovitvijo, da narkomanija "ne nastaja iz nič in ne brez globokega, a vedno zelo težko zaznavnega vzroka". In ker je ta vzrok iz globin težko izbežati na površje, diagnoza obstane pri zdravorazumskih ugotovitvah, kako si "vsak človek išče uteho" po svoje, na način, "ki je trenutno v modi", terapijo, ki ji sledi, pa je mogoče kondenzirati v izjavi, da nam "čustva, strah, žalost in objokovanje usode" nasploh prav malo koristijo. Ta ista diagnoza pripravlja teren tudi naslednjim stopnjam socialne terapije: "avtoritarni morali", ki vsem žuga s prstom, represiji bohotečih se aparatov države (zdravstvenemu, šolskemu in policijskemu), in nazadnje vojni, zadnji konsekvenci znanstveno iracionalne strategije preganjanja in izganjanja tega, kar je tu in se krepi.

Znanost je že ugotovila, da ukvarjanje samo z individuom - narkomanom ne zadostuje in da mora "preučiti družino in okolje", kar je gotovo boljše izhodišče od stigmatizacije in izvrženja narkomana iz človeškega rodu. Znanost si je drznila posumiti v pokvarjenost družine, vendar je zaradi njene svetosti nazadnje glavno "krivdo" locirala v

* (Zahvaljujem se kolegom Dariju Zadnikarju in Igorju Pribcu, ki sta prvo zasnovno besedila pazljivo prebrala in s pripombami in sugestijami pripomogla k njegovi izpopolnitvi.)

“okolje”, in ko se že zdi, da bo pokvarjenost v okolju končno mogoče zagrabit, se okolje, ko ga damo pod drobnogled, razprši v najrazličnejše slabe vplive vrstnikov, dealerjev, celo šole, imigrantskih delavcev in njihovih otrok, prekupčevalcev itd., skratka tujcev, ne-naših. Pojem okolja vse, kar nam je neljubega, samo oddaljuje od “naših otrok”, “družine”, “staršev”, od vsega, kar nam je ljubo.

Ker individue zavaja slabo okolje, je treba okrepiti “pravega”. Za to poskrbi propagandno prepričevanje, sodobno medijsko prosvetljevanje. Tako si mnogi največje uspehe obetajo od vzgoje “človeka, ki ne bo imel potrebe segati po drogi, ki bo znal na drug način ustvarjalno reševati svoje konfliktno situacije in katerega lestvica frustracijske tolerance bo tako široka, da mu bo droga kot sredstvo za izhod iz težav in napetosti nepotrebna in tuja” (Brinc, 1975:691). Ta cilj ni nič manj kot revolucionarni program “izgradnje novega človeka”. Terapija, ki izhaja iz omenjene diagnoze, je dejansko projekt obsežnega socialnega inženiringa, implicitni revolucionarni program radikalnih družbenih sprememb, ki naj bi jih stlačili v posameznika, ne da bi pri tem skrivili eno samo dlako tega sveta. Žal pa tudi ta terapija ne privede do srečnega konca. Od nje terapevti odstopijo z ugotovitvijo, da “za kakšne resnejše preventivne ukrepe nimamo sredstev”, pri čemer je denar, ki je tu mišljen, v resnici nadomestna tvorba za manjkajoča “revolucionarna sredstva”, ki bi edina lahko zagotovila realizacijo takšnega programa. Tipični primer tega pristopa so ZDA, ki so drogam napovedale vojno. Osti niso uperile proti “našim otrokom” itd., temveč proti proizvajalcem mamil, ne proti proizvajalcem v lastni državi, temveč proti tujcem. Njihova ekonomska doktrina vsaj na področju drog trdi, da je vzrok ponudba in ne povpraševanje, ki naj bi bil njen učinek.

Ameriška produkcija zapolnjuje 15 do 50 odstotkov domačih potreb po marihuani (Nadelmann, 1988:9), pa vendar ZDA nimajo vpogleda niti v to, kolikšna je dejanska domača produkcija, kaj šele, da bi uspela uničiti večje deleže te opojne kulture. Zato pa imajo natančen pregled nad tem, kakšne so razmere v Kolumbiji, Peruju, Mehiki, “zlatem trikotniku”, “zlatem polmeseču” in drugih predelih sveta, od koder prihajajo mamila v državo. Kljub temu, da ne prinaša “željenih rezultatov”, je takšna politika do narkomanije v ZDA še vedno v veljavi. Temeljni cilji politike IDC (*International Drug Control*) so: uničiti droge, preden dosežejo meje ZDA, in uničiti prodajalske mreže, ki dobavljajo droge v ZDA (Nadelmann, 1985:87). Razen v primeru Mehike sredi sedemdesetih let in Turčije v začetku sedemdesetih let, ZDA v tem niso uspele. Uspehi so bili začasni, saj je prišlo do *push-down/pop-up* dejavnika: izpraznjeno ponudbo teh dveh držav so kmalu nadomestili drugi proizvajalci (Nadelmann, 1988:9).

K aktualnosti razprave o drogah v Sloveniji

Legitimacija slovenske politike je ameriška, zato se ni čuditi, da so tudi smeri razvoja politike do drog zarisane po ameriških vzorcih samorazumevanja.

Politika do drog temelji na samorazumevanju posamezne države in je vključena v izgrajevanje njene samoidentifikacije. Droge so primeren družbeni sovražnik, pravi Žid, ki ga je ravno toliko, da ga nikjer ni in je prav zato lahko "povsod zraven". Deluje ilegalno, obrača ogromne denarje, zastruplja družbeno telo, uničuje naše otroke, ubija nedolžne žrtve, organizira izmečke družbe itd. Zato ni slučajno, da se je tistim, ki skrbijo za identiteto slovenstva, potem ko je propadla Jugoslavija in je tudi s politično uporabnostjo strahu pred velikim Srbom težko vzpostavljati hegemonsko pozicijo, tako mudilo sprejeti nacionalni programa za preprečevanje uporabe drog. Naglica je nastopila v hipu in je podkrepljena z argumentom, da "po zahodnih statistikah namreč en zasvojenec ustvari 4-6 novih". Argument slovensko javnost straši pred "epidemijo", ki jo je treba zaječiti s preventivo, saj bi morali v nasprotnem primeru "ogromen delež nacionalnega proizvoda namenjati samo še kurativi" (gl. Predlog poslancev Demokratske stranke). S številkami in s tezo o 4 do 6-kratni pomnožitvi zasvojenec nekaj ne bo držala. Brinc (1975:685) poroča, da je bilo v Sloveniji leta 1974 tisoč registriranih narkomanov. Na posvetu v Cankarjevem Domu v Ljubljani leta 1991 pa je kriminalistični inšpektor M. Vrančič dejal, da je "ca. tisoč pravih narkomanov, čeprav mi menimo, da jih je več". Poslanski predlog v svoji utemeljitvi sicer ne omenja časa, v katerem naj bi se število zasvojenec pomnožilo (in v tem je njegova resna ekonomistična pomanjkljivost), vendar je skoraj dvajsetletno obdobje, po katerem se v Sloveniji ocene o številu zasvojenec še vedno vrtijo okoli števila 1000, gotovo daljše od tistega, na katerega se sklicujejo "zahodne statistike". Številke torej ne morejo biti razlog za naglico pobudnikov. Če je Nancy Reagan vodila kampanjo pod naslovom *Just Say No*, je bila vsaj toliko uspešna, da so njeni naporu prodrli do Slovenije, kjer so njeno geslo (z vso ideološko navlako) nekateri že prevzeli¹, drugi pa so prevzeli samo ideološko navlako.

Osnutek nacionalnega programa za preprečevanje zlorabe drog v Sloveniji, ki ga slovenski skupščini ponuja v presojo skupina poslancev, vsebuje cilje, iz katerih lahko jasno razberemo zavedanje njegovih avtorjev, da problematika drog zadeva jedro družbe in načela njene reprodukcije. Zato so njegovi cilji naravnani na zdravljenje celotne družbe: zmanjševanje socialnih in ekonomskih dejavnikov, ki pospešujejo zlorabo drog, in krepitev kvalitetnega načina življenja. Sodeč po ciljeh (gl. Osnutek nacionalnega programa za preprečevanje zlorabe drog v Sloveniji) je to brez dvoma revolucionaren program, program revolucije. Takšen gromozanski program za eno samo vprašanje v liberalno-demokratski državi gotovo ni sprejemljiv in že s svojo prezahtevno zastavitvijo obeta svoj padec. Liberalna država ne

¹ Glej npr. Predgovor A. Kastelica v knjigi **Zloraba drog**, kjer avtor prevzema sintagmo v preobleki: "drogam reči: NE", ali pa argumentacijo v prispevku G. Mrevljeta (1992:58).

Dejansko ima vse uživanje drog skupni imenovalec - boj za premagovanje stresa. Sicer pa je naš prvi problem alkohol, ki se pojavlja kot dejavnik tveganja v vseh štirih prvih vzrokih prezgodnje obolevnosti in smrti prebivalstva: pri raku, pri boleznih obtočil, nesrečah in boleznih prebavil. Drugi problem so cigarete. Podatki iz leta 1988 kažejo, da kadi 50 odstotkov slovenskih moških in 35 odstotkov slovenskih žensk. Te smrti so manj dramatične, vendar poberejo neskončno več ljudi kot droge.

Dr. Mateja Kožuh

sme sprejeti programa, ki zahteva reorganizacijo družbe. Paradoks programa je seveda v tem: če izločimo obljube, ki jih je zaradi preobsežne zastavitve nemogoče realizirati, nam ostanejo samo še dejavnosti (koordiniranje, raziskovanje, zakonodaja in propaganda), ki nam obetajo več tega, kar že imamo, čeprav Program vendarle ostaja odprt tudi za nasprotno strategijo legalizacije. In prav v tem je rešitev, ki jo za sedaj zapišem v enostavni obliki, brez podvprašanj. Cilj "preprečevanja zlorabe drog" je v največji meri možno doseči z njihovo legalizacijo. Zloraba se tako preprosto spremeni v uporabo in cilj je dosežen.

Za legalizacijo drog in proti njej

Hegemonsko polje odnosa do problema narkomanije zarisuje pravna forma. Temeljno vprašanje sodobne politike do drog je zgoščeno v dilemi legalizacija ali kriminalizacija uporabe drog, mednju pa Kaplan (1988:35) kot vmesno strategijo uvršča (zdravniško) predpisovanje drog.

Na Slovenskem teče diskusija o dilemi kriminalizacija - legalizacija že od prvih resnejših javnih obravnav narkomanije. Na seminarju na Bledu, aprila 1974 so "skoraj vsi udeleženci zavrnili popolno legalizacijo t.i. mehkih drog" (Vodopivec, 1975:154). Nekateri so celo menili, da "že javna razprava o tem, ob zelo diametralnih mnenjih za ali proti, bolj škoduje kot pa koristi. Res je, da so Američani o tem razpravljali, vendar so razpravljali le zaradi množičnosti pojava in nemoči." (Žerjav, 1975:150)

Osnovni argument proti legalizaciji je tedaj bil: "mi res ni vseeno, ali bo del te družbe, v kateri živimo, družba bolnikov, pasivnih in parazitskih ljudi, nesposobnih, da v najpomembnejših trenutkih stoje na tleh realnosti, pripravljeni braniti pridobitve naše revolucije." (Žerjav, 1975:150) Kriminalizacija drog služi boju za ohranjanje pridobitev revolucije, ki niso nič drugega kot status quo v družbi. "Če so ogroženi interesi družbe, le-ti prevladujejo nad interesom posameznika in vsaka etika, ki bi dajala prednost posamezniku in s tem družbi škodovala, je psevdoetika." (Žerjav, 1975:151). Družbeni sovražnik zahteva enoten in složen nastop. Diskusija o sovražnosti sovražnika pa je prepovedana. Organizacija skupne fronte proti sovražniku je vključila gospodarske organizacije, farmacevtsko industrijo, institute, šole, občinske in republiške komisije za boj proti alkoholizmu, kajenju in drogam, skupnost zdravstvenega zavarovanja, zdravniško društvo, socialne službe, uprave javne varnosti, zavod za zdravstveno varstvo, zdravstvene službe delavske univerze in zvezo mladine. V istem letu je Brinc (1975:692) zapisal tem mastodontskim zaključkom povsem nasprotno stališče, da je "skrb za prihodnost družbe zaradi "1000 mladih evidentiranih narkomanov" in zaradi nekaj več enkratnih ali občasnih uživalcev drog /je/ zagotovo odveč."

Logika argumentacije proti legalizaciji se do danes ni spremenila: "Res bi bilo licemerstvo, ljudem ponuditi še nove kemične snovi, s katerimi bi blažili svoje težave in stiske ter iskali "srečo"..." (Mrevlje, 1992:58). Droge so (p)ostale sovražnik družbe, ki je letos dobil nove,

tokrat politične denunciantne-protagoniste, ki jim ne smemo odrekati dobrega namena.

Javna podpora vidnejših intelektualcev legalizaciji drog v ZDA² je sprva prihajala iz vrst konservativnega dela političnega spektra: Milton Friedman, Ernes van den Haag, William F. Buckley, ki jih je podpiral tudi urednik revije *The Economist*. Njihova argumentacija je klasično liberalna, prevzeli pa so jo tudi nekateri psihiatri (npr. T. S. Szasz). V ZDA so šele spomladi leta 1988 legalizacijo začeli resno obravnavati kot možno opcijo politike do drog. Diskusiji je politično legitimnost zagotovil župan Baltimora, ko je v govoru na konferenci županov ZDA omenil potencialne koristi legalizacije drog in zahteval kongresno razpravo o legalizaciji.

Nadelmann (1988:6) navaja tri razloge, zaradi katerih je treba razmišljati in razpravljati o scenarijih legalizacije:

1. obstoječa politika kontrole nad drogami je propadla, propada in bo vedno propadla, ker je v osnovi zgrešena³;
2. naporji niso samo udarili mimo, temveč se kažejo kot izjemno dragi in kontraproduktivni;
3. obstajajo utemeljeni razlogi za to, da verjamemo, da preklic številnih zakonov v zvezi z drogami ne bi povzročil dramatične rasti poseganja po njih.

Kriminalizacija drog je uspela v treh točkah:

1. veliko ljudi je odvrnila od uporabe drog,
2. zmanjšala je dostopnost drog,
3. povečala je ceno drog.

Hkrati pa je prav kriminalizacija proizvedla vrsto učinkov, ki so v sodobni Ameriki znani kot "drug problem". Predvsem pa strategija kriminalizacije:

1. ni zmanjšala⁴, zajezila ali vsaj ustavila naraščanja uporabe drog⁵ in pojavov, ki so nanjo vezani. Nadelmann (1988:13) ugotavlja, da so podobno kot v primeru prohibicije alkohola "od sedanje politike do drog največ potegnile nove in stare organizirane kriminalne bande". Največje žrtve pa so "30 milijonov Američanov, ki uživajo nezakonite droge in tako tvegajo izgubo službe, zapor in poškodbe zdravja, ker morajo uživati nezakonito pridobljene droge. Gledano širše pa so žrtve vsi Američani, ki plačujejo stroške obstoječe napačno zastavljene politike, kot davkoplačevalci kot potencialne žrtve kriminala";
2. povečala je izdatke za boj proti mamilom. Na federalni ravni so izdatki od leta 1981 do leta 1987 narasli za trikrat. V nasprotju s tem bi legalizacija v obliki davkov od prodaje in proizvodnje drog v državno blagajno prispevala milijone dolarjev in je ne bi praznila za pregon kriminalnih dejavnosti s tem v zvezi;
3. povečala je kriminal, ki je povezan z drogami:
  - a) proizvodnja, prodaja, nakup in (ponekod) uživanje drog so na sebi kriminalna dejanja;
  - b) številni uživalci drog so zaradi visoke cene drog prisiljeni zaslužiti denar s kriminalnimi dejanji: prostitucijo, ropi, vlomi,

² Sicer so prve pobude proti kriminalizaciji uporabe drog oblikovala avtonomna družbena gibanja, v Italiji npr. v okvirju *Partito radicale* že v šestdesetih letih. Leta 1975 je Marco Panella, predsednik PR, javno prekršil zakon in pred policijo prižgal cigaro hašiša.

³ Georges Apap (1990:219) je isto stališče opredelil takole: droge niso prepovedane, ker so nevarne, temveč so nevarne, ker so prepovedane.

⁴ Elias (1991:42,45) poroča, da vojne proti drogam niso zmanjšale kriminala, uporabe drog ali družbenih bolezni ... pač pa so povečale viktimizacijo. Njihove žrtve so postale svoboščine, revni, manjšine, ženske in otroci, tujci in celo policija.

⁵ Količina drog se je v letih 1980-85 potrojila, v letih 1989-90 se je podvojila. V času Reaganovega mandata se je uporaba kokaina povečala za štirikrat (Elias, 1991:43)

⁶ *Podoben seznam učinkov in prednosti legalizacije drog posreduje tudi Marco Taradash (1990:4-5).*

razpečevanjem drog ipd.;

c) kriminal pod vplivom drog je za marsikoga najbolj grozovit, dejansko pa samo kokain stimulira k nasilnemu obnašanju. V nasprotju z drogami pa je alkohol npr. v letu 1983 botroval 54 odstotkom nasilnega kriminala;

d) narasel je kriminal, povezan s prodajo drog. Udeleženci na "trgu" drog nimajo institucij, ki bi posredovale v primeru nesporazumov, zato spore poravnava sami z orožjem. Dramatično naraščanje urbanih umorov v zadnjih nekaj letih lahko razložimo z naraščanjem ubojev med razpečevalci mamil;

4. Zaradi neuspešne politike do drog je narasla demoralizacija v vrstah policije in drugih, ki se ukvarjajo s preprečevanjem zlorabe drog;

5. narasla je korupcija v policiji, sodstvu, tožilstvih (Kaplan, 1988:33; Nadelmann, 1988:19-20). Nekateri avtorji kar naravnost govorijo o narkokraciji, o tem, da "drug bussines" upravlja družbo;

6. psihični in moralni stroški kriminalizacije drog so enormni.

Jemanje drog je nemoralno dejanje, medtem ko je uživanje alkohola in tobaka moralno, kljub temu da so negativni družbeni učinki drog komparativno mnogo manjši. Netoleranca do drog je postala znamka dobrega državljana. Ogrožena je "etika tolerance do tistih, ki so drugačni, toda ne škodljivi do drugih" (Nadelmann, 1988:23).

Legalizacija, če že ne bi uspela omejiti števila tistih uživalcev drog, ki so od njih povsem odvisni, bi vsaj odpravila domala vse negativne učinke, ki so proizvod kriminalizacije drog. Nadelmann (1988:23-24) navaja naslednje prednosti⁶ legalizacije:

1. občutno zmanjšanje vladnih izdatkov,

2. povečanje državnih prihodkov iz naslova davkov na promet z drogami (za ZDA napovedujejo letni znesek vsaj deset milijard dolarjev),

3. povečala bi se kakovost urbanega življenja: padlo bi število umorov, ropov, vlomov, predvsem nove kriminalne skupine, ki so živele od drog, bi zgubile vir dohodka, organi pregona bi se lahko osredotočili na druge, bolj nevarne zvrsti kriminala, izboljšala bi se kakovost življenja in zdravja številnih narkomanov, zmanjšala bi se korupcija.

K temu Kaplan (1988:37) še dodaja, da bi bile

4. cigarete in alkohol postavljeni ob bok drogam in bi tako izgubili status nedrog, ki so ga doslej uživali pod močno zaščito lobijev tobaka in alkoholne industrije.

Ob tem je treba poudariti tudi to, kaj legalizacija drog ni. Legalizacija ni kapitulacija pred organiziranim kriminalom in razpečevalci drog, temveč način, kako jih spraviti ob posel. Legalizacija ne pomeni odobravanja uporabe drog, temveč pripoznanje pravice odraslim(!) ljudem, da izbirajo po lastni prosti presoji, brez strahu pred kriminalizacijo. Legalizacija ne pomeni zavrnitve politike "just say no", temveč pomeni apel na vlado, da namesto kazni in represije zagotovi pomoč in pozitivne spodbude. Legalizacija tudi ne pomeni umikanja kriminalistično-pravnega sistema od regulacije drog, temveč predstavlja zahtevo po preusmeritvi njegovih naporov (Nadelmann, 1988:30).

Sodobna propaganda, vključena v "vojno proti drogam", poudarja "militantno-nasilni model", ki vključuje "kriminalizacijo, moč orožja,

intervencijo in kaznovanje, namesto dekriminalizacije, tretmajev, vzgoje in družbene spremembe" (Elias, 1991:42).

Legalizacija je rizična politika, trdi Nadelmann, vendar je sedanja politika kriminalizacije povsem propadla, hkrati pa bi se rada etablirala v še bolj represivni in še dražji formi! Tako se dogaja, da glavi protagonistov vojne proti drogam v ZDA, potem ko zapustijo uradne položaje, javno nakazujejo edino rešitev v legalizaciji drog.⁷

⁷ Marco Taradash (1990:3) poroča, da je takšno izjavo dal celo bivši državni sekretar Georg Schultz.

⁸ Ilustrativen je primer Čila po padcu Allendeja, ko je Pinochetov režim v kratkem uspel ustaviti trgovino z mamili.

Ilegalizacija drog kot zgodovinska nujnost

Temeljno odprto vprašanje v diskusiji o drogah je in ostaja: zakaj je ilegalizacija drog nujna?

Urejanju zadev s pravnimi sredstvi botruje predstava, da se bo zakon utelesil v dejavnosti slehernega individua: pri večini s ponotranjenjem norme, pri manjšini pa s pomočjo represivnih ukrepov. Politična moč se tako razume predvsem kot zmožnost sprejemanja zakonov, saj je njihovo udejanjanje razumljeno kot avtomatično. Liberalna država kaj več od tega tudi ne more in ne sme storiti. Učinkovito reševanje problemov države, ki vse stavi na pravno formo, potemtakem zahteva avtoritarno državo⁸. Zato vse bolj zaostrena militarizacija politike do drog tam, kjer so se odločili za strategijo kriminalizacije, ni naključna.

Večina družboslovcev, ki se ukvarjajo s preučevanjem mamil, trdi, da mladi z mamili protestirajo proti obstoječi družbi. Verjetno pa država tako ostro reagira nanje zaradi tega, ker so narkomani resnica te družbe, ne pa protest proti njej. Narkomani so utelešenje družbe, v kateri živijo, zato so zanjo neznosni. Zapisani so zgolj svetu svojega imaginarnega, nesposobni ustvarjalne akcije, ker je pri njih pretrgana vez med mislijo in dejavnostjo. Pripravljeni so na brezkompromisno nesentimentalno postopno umiranje in zato jih medicina ne more oteti smrti ali represija groziti s smrtjo. *Cogito ergo sum* so narkomani speljali do poslednjih konsekvenc. Narkomani bežijo na robinzonski otok, kamor jih sili blagovna družba. Mamilo je zanje nadomestek ladje in plovbe. Ne bežijo pred to družbo, saj je ta družba družba Robinzonov. Le bližnjico so ubrali. Živijo v svetu dejanske abstrakcije, abstrakcije od lastnega telesa in t.i. naravnih potreb, živijo življenje delovne sile-bлага kot zgolj vrednosti. Družba jim lahko zameri samo to, da so njeno najbolj nepopačeno zrcalo. (Bomo ogledala razbijali, jih odlagali na smetišča, preprečevali njihovo produkcijo ali se bomo pogledali vanje in se sprejeli takšne, kot smo?) Narkomani so vsak zase udejanjili svet, ki so ga navadni smrtniki prisiljeni živeti samo na pol, z neznosno razcepljenostjo med abstraktnostjo in konkretnostjo, uporabnostjo in vrednostjo, med življenjem in časom/prostorom, razcepljenostjo, ki jih dela nevrotične, bolne in nesposobne življenja. Narkomani nam kažejo našo bolečino, bolečino tega sveta tu in zdaj, ki se obnaša, kot da obvladuje vse, dejansko pa ga obvladuje samo v mislih, in abstracto, ker svet človeka sodobnih družb obvladuje abstrakcija, zgrajena na blagovni formi.

⁹ *K njim je neupravičeno uvrščati antipsihiatre in borce za legalizacijo, pač pa sodijo na njihovo stran "različni specialni deli policije in medicine, farmacevtska industrija ter alkoholna in tobačna industrija" (Del Gatto, 1990:12).*

Narkomani so utelešenje logike blagovne forme, zato je njihova invalidnost in smrt na koncu poti nesprejemljiva za obstoječo družbo. "Narkomanijo danes povsod po svetu uvrščajo med družbeno negativne pojave. Ta negativnost se kaže v več smereh: narkoman moralno, socialno in materialno, končno pa tudi zdravstveno propade; narkoman nalezljivo deluje na okolico, tako da tudi drugi poskušajo droge in postajajo zasvojeni; narkomana je lahko pridobiti ali prisiliti, da izda različne skrivnosti; zaradi narkomanov se razvija tihotapstvo z drogami; narkomani postajajo izgubljeni za družino, za delo in za družbo, skratka, postanejo asocialni." (Brinc, 1975:682) Zagata narkomanov v resnici ni v tem, da so asocialni, temveč nasprotno v tem, da so preveč socialni, da so princip delovanja družbe vzeli nase. Ta družba, cel svet na čelu z ZDA ravna z naravo, človekovim anorganskim telesom, tako kot narkoman ravna s svojim telesom: jemlje ga le kot sredstvo za doseganje užitka in s tem za potrjevanje duhovne moči nad telesno. Da telo pri tem postopno ali hitro propada, zanj ni najpomembnejše. To družbo žene naprej abstrahiranje od narave, od telesa, zato so droge beg v (družbeno) realnost in ne beg iz nje. Narkomani so edini, ki povsem živijo v realnem svetu, ker je družbeno realni svet svet abstrakcije. Narkomani so "utelešenja neomejenega hedonizma" - so vrhunec udejanjanja principa neomejenega potrošništva ameriško-zahodne kulture. Alkohol in cigarete po sedanjih statistikah sicer bolj onesposobljajo delovno silo, vendar nimajo takšnega simbolnega učinka kot ilegalne droge. Učinki uporabe alkohola in cigaret so del tega sveta kot njegov popravek in beg pred njim. V primeru politike do cigaret in alkohola gre zgolj za tehnična vprašanja, ki jih je svet postopoma razvil v sistem, v katerem smo dolgoročno tako ali tako vsi mrtvi. Zaradi prijaznosti z njima, čeprav v obliki protesta, sta skladno z obstoječim principom delovanja blagovne družbe neprimerna za pridobitev podobne simbolne funkcije, kot jo imajo droge.

Ker je droga in z njo narkoman simbol logike blagovne forme, simbol tudi zato, ker narkoman stvar, drogo, organsko povezuje z delovno silo, v ekonomiji nepripoznanim blagom, lahko obstane samo zunaj menjalnega prometa. Tako v ameriški propagandi nagnjenost k drogi ni slučajno povezana z nagnjenostjo h komunizmu. Simbol nikoli ni povsem običajna stvar, vsebovati mora nekaj več. Pri drogah je z vsebinskega vidika ta "več" zveza predmetnega in duhovnega, s formalnega pa njeno mesto zunaj sveta legalnosti. V tem svetu, ki je definiran z amerikanizacijo, droga ne more biti legalizirana.

Ilegalnost drog ščitijo tajne, dobro organizirane politične sile⁹, ki zagotavljajo nedotakljivost simbola blagovne forme. Po eni strani so se razvile razpečevalske in trgovske verige z lastnimi vojskami, po drugi strani pa so zahodne države razvile obsežne politike proti drogam, ki prej omenjene organizacije samo krepijo (Nadelmann, 1988:13) in tako drogam dvigujejo simbolno vrednost. Stanzani Ghedini (1990:6) ugotavlja, da mafija in druge podobne organizacije sicer nimajo izdelanega političnega cilja, za katerega bi se borile, vendar pa podpirajo, branijo in celo financirajo politiko represije nad prodajo mamil, to je politiko prohibicije. Poleg tega se pri trgovanju z mamili kopičijo ogromna sredstva, ki so na razpolago za ilegalno zatiranje političnih gibanj z

emancipacijskimi cilji,¹⁰ za obvladovanje sindikatov itd. Milčinski (1986) poroča o tem, kako je CIA spodbujala gojenje drog v "zlatem trikotniku" zato, ker so od prodaje drog živela protisocialistična gibanja, ki so delovala proti kitajskemu režimu. CIA z drogami še vedno kuje dobičke v severovzhodni Aziji, drogira ujetnike, vlada izvaža tobak in alkohol, Bush je v času, ko je bil šef CIA in ko je bil podpredsednik ZDA, sponzoriral Manuela Noriego, velikega mojstra droge, vendar zaščitnika interesov ZDA v Srednji Ameriki. Zahodne države, zlasti ZDA, niso in ne morejo biti zainteresirane za učinkovito zatiranje drog,¹¹ zato bodo storile vse, da do zatirja ne bo prišlo. Kar ogroža zahodne države, niso droge, temveč uničenje drog in narkomanije. G. Shultz, državni sekretar v času Reaganovega predsednikovanja, je izjavil: "In tudi narod, družba mora mamilom reči "NE", ker sicer reče "NE" demokraciji" (cit. po Mrevlje, 1992:58). Demokracija je v izbiri med ja in ne (ne posameznika, temveč večine), zato bi ukinitve izbire, ki bi nastopila z uničenjem drog, oznanila konec demokracije (tega tipa).

Kapitalizem se je že nekajkrat reševal z vojnami. Tokrat je napovedal vojno drog. Zakaj vojno? Zato, ker so v vojni dovoljena vsa sredstva za uničevanje nasprotnika. V ZDA so v politiko do drog že vključene oborožene sile, ki še krepijo svoje apetite. Elias ugotavlja, da gre za pravo "vietnamizacijo". Prva žrtev vojne je resnica. Odvrčevalna propaganda proti drogam je šla celo tako daleč, da je eminentni predstavnik Bele hiše zatrdil, da marihuana povzroča homoseksualnost.

Ko bo padla droga kot simbol blagovne forme, bo padla tudi sedanja logika produkcije in reprodukcije svetovnega sistema. Seveda imajo prav tisti, ki trdijo, da je mamila mogoče zatirati samo na svetovni ravni, saj je kapitalizem svetovni sistem. Ilegalizacija drog je torej dobro zaščitena, oprta na krvne vezi, prisilo in na vezano delovno silo. Proti takšni socialni organizaciji je svet že razvil učinkovito orodje - ublagovljenje. Delovno silo, ki je bila še ne kot blago vezana na zemljo, je osvobodilo njeno ublagovljenje - zmožnost prostega nastopanja na trgu. Isti recept je mogoče uporabiti na primeru drog.

¹⁰ Elias (1991:42) trdi, da so ameriške politike do drog "manj vojne proti drogam in bolj vojne proti žrtvam in politični spremembi".

¹¹ To trditev ilustrira Reaganova izjava ob koncu mandata, ko je razglasil zmago v vojni z drogami. Tu ne smemo nasedi preprosti interpretaciji, češ politik pač laže. Nasprotno, Reagan je uspel, čeprav se je stanje na področju drog veliko poslabšalo, uspel je ravno s tem, ko se je to zgodilo.

Na področju pregona organiziranega kriminala v zvezi z drogami dela 15-20 kriminalistov.

Dve tretjini ovadenih kršilcev zakona na področju drog je albanske narodnosti.

Dr. Darko Maver, šef kriminalistične službe

Boj proti zlorabi drog - Ublagovljenje

Droga mora postati blago. Ublagovljenje je proces univerzalizacije vrednote enakosti, na kateri slonita trgovina in liberalna demokracija. Ublagovljenje drog, pripoznanje droge kot zgolj enega od blag, ki konkurirajo na trgu, je ena od faz samozavedanja. Individui morajo drogo najprej imeti na razpolago "neposredno", t.j. brez posredovanja hierarhije kakršne koli razpečevalske skupnosti. Ko bo droga postala samo eno izmed blag, bo izgubila simbolni pomen za svet blagovne forme.

Mafijski sistem marketinga se je razpasel za vrsto artiklov, od kozmetike in čistil do zdravstveno prehrabnih artiklov in iger na srečo. V njem je ključna hierarhično urejena prodajna skupnost. Hierarhija žene akterje v napore in jim daje energijo za vdore v privatno sfero posameznikov-potrošnikov. Ti vdori navzemajo obliko prijaznega predstavljenja proizvodov v družinskem krogu ali krogu prijateljev. Prepustiti proizvod prostemu trgu bi bilo za firmo veliko manj profitabilno, zato je v mnogih primerih pod grožnjo izključitve iz hierarhije in iz skupnosti prepovedano komurkoli od dealerjev stopiti na trg in tako narediti blago enako, t.j. dostopno vsem potrošnikom neodvisno od prijateljskih in družinskih vezi.

Proizvod morajo posredovati živi ljudje, ne brezosebni trgovci, ki samo čepijo za blagajno in izstavijo račun za izbrano blago. Razpečevanje omogočajo živi ljudje, ki skupaj z blagom prodajajo tudi svojo energijo. Odlika teh ljudi je predvsem v tem, da so toliko odprti, da zmorejo pristopiti k prijateljem in znancem ter jim nekaj ponuditi. Prvi koraki jih usposablajo in odpirajo za nadaljnje korake in proces steče.

Na eni strani je ponudnik, na drugi pa potrošnik, ki se na trgu ne zna več odločati in se bo to znal tem manj, kolikor več proizvodov mu bodo na dom dostavljale razne trgovske skupnosti zaupnikov, prijateljev in sorodnikov. Trg se marginalizira, nastopajo novi principi, ki so zrasli na izkustvu obkapitalističnega "mafijskega trženja". Proizvod ni več blago, namenjeno prodaji na prostem trgu, temveč je to produkt, namenjen prodaji prek zaupniške (prijateljsko-sorodstvene) verige, ki se še lahko pretvarja, da iz srca dela za vsakokratnega "kupca", saj ti proizvod na dom prinese zaupna oseba. (Po drugi strani uspešnost prodaje temelji na sorazmerno nizkih cenah in dobrih zaslужkih, ki so rezultat ubega pred davščinami idr. pribitki, ki živijo državo.)

Kolikor je odvisnik odvisen od droge, toliko je odvisen tudi od svojega dealerja. V razmerah ilegalnosti drog je narkomanu njegov dealer najpotrebnejši. Na tem temeljnem odvisnostnem razmerju, ki odvisnost od substance prekriva z odvisnostjo od njenega razpečevalca in obenem vsakega uživalca zaradi finančne stiske potiska v iskanje novih uživalcev - t.j. iz njega dela novega razpečevalca na drobno, sloni celotna ilegalna narkokratska organizacija. Specifični odnos uživalca do razpečevalca v primeru drog ni nujna predpostavka za njihovo uživanje. Oblikuje jo zgolj ilegalnost. Celoten grozd posrednikov med proizvajalcem in narkomanom, ta država v državah, živi od prepovedi, in ko je enkrat vzpostavljena po logiki pravne forme, reproducira argumente za svoj ilegalni status. Namesto ilegalne verige preprodajalcev in razpečevalcev lahko vlogo zaupne osebe, ki jo za uživalca ima dealer, prevzamejo, tako kot pri vseh drugih blagih, trgovske blagovne znamke. Rezervni defenzivni položaj pred za stroko marsikdaj grozljivo popolno sprostitevjo tržišča za droge je "terapija" z metadonom. V njej vlogo nadomestnega "zaupnika", ki odpravlja predpostavke za silno razpečevalsko organizacijo, igra medicina.

Edini možni cilj radikalne politike do drog je njihovo ublagovljenje, torej njihova legalizacija. Naloga države je, da ta temeljni cilj operacionalizira tako, da bo do njega prišlo postopno, brez večjih pretresov v

zdravstvu. Strokovnjaki so ugotovili, poroča Brinc (1975:683-684), da mamili mladim ni mogoče prepovedati, zato pa je treba mlade "*naučiti živeti z mamili, ne da bi postali od njih odvisni*". To ne pomeni živeti mimo drog, temveč z drogami, z njihovim izkustvenim spoznanjem; z drogami, ki jih naredimo za sredstvo samospoznavanja: "doživetje mističnega razsvetljenja, razširjenja zavesti" (Milčinski, 1986:12). Ker je to izkustvo potlačeno (Milčinski ugotavlja, da je pri iskanju teh snovi človeka sprva vodil čudovit instinkt), je naloga države, da ga obudi in omogoči njegovo podružbljanje.

Igor Lukšič, magister politologije, asistent na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. Ukvarja se s problemi politične ekonomije. Avtor knjige *Demokracija v pluralni družbi* (1991).

LITERATURA

- Apap, Georges (1990): "La persecuzione dei drogati deriva da un'ideologia?" V: Taradash (ur.), 1990.
- Brinc, Franci (1975): "Kaj vemo o drogah". **Teorija in praksa**, št. 6-7.
- Del Gatto, Luigi (1990): "Relazione introduttiva". V: Taradash (ur.), 1990.
- Elias, Robert (1991): "Drug Wars as Victimization & Social Control". **New Political Science**, št. 20.
- Ganguli, H. C. (1985): "Meditation Subculture and Drug Use". **Human Relations**, vol. 38, št.10.
- Kaplan, John (1988): "Taking Drugs Seriously". **Public Interest**, št. 92.
- Kastelic, Andrej (ur.) (1992): **Zloraba drog**. Rokus, Ljubljana.
- Milčinski, Lev, Martina Tomori, Franc Hočevar (1986): **Droge v svetu in pri nas**. Delavska enotnost, Ljubljana.
- Mrevlje, Gorazd (1992): "Preprečevanje zlorabe drog". V: Kastelic (ur.), 1992.
- Nadelmann, Ethan A. (1985): "International Drug Trafficking and U.S. Foreign Policy". **Washington Quarterly**, vol. št. 4.
- Nadelmann, Ethan A. (1988): "The Case for Legalization". **Public Interest**, št. 92.
- Stanzani Ghedini, Sergio Augusto (1990): "Il Partito radicale e l'iniziativa contro il traffico clandestino delle droghe". V: Taradash (ur.), 1990.
- Taradash, Marco (ur.) (1990): **I costi del proibizionismo sulle droghe**. Gradivo z mednarodnega kolokvija o antiprohibicionizmu, Bruselj, 28. septembra - 1. oktobra 1988. CORA. Druga izdaja. Izdala Stampa alternativa/ Nuovi equilibri.
- Taradash, Marco (1990): "Prefazione II, I." V: Taradash (ur.), 1990.
- Vilfan, Jože (ur.) (1975): **Kaj vemo o drogah**. Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Vodopivec, Katja (1975): "Sklepne misli" (zaključni nagovor na seminarju). V: Vilfan (ur.), 1975.
- Vrančič, Martin (1992): "Vloga in pomen kriminalistične službe pri zatiranju zlorabe drog". V: Kastelic (ur.), 1992.
- Žerjav, Ciril (1975): "Sklepne misli" (zaključni nagovor na seminarju). V: Vilfan (ur.), 1975.